

"לְבַנְיִינָה שֶׁל תּוֹרָה" – חֵלֶק רַב־הַ

שיחה שנמסרה בכיהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"נַפְשֵׁי חוֹלֵת אֶהְבֶּתְךָ"

עבודת ה' מאהבה (ו')

שיחה זו תחתום בע"ה את סדרת השיחות העוסקות באהבת ה'.

עמדנו על השאלה: "כיצד ניתן לצוות על אהבת ה'?", וביארנו ששייך לצוות על אהבת ה' רק אם יש שייכות של דמיון מה בין האוהבים, היינו בין הבורא לברואיו.

כמו כן, עסקנו בשאלה: "כיצד ניתן לבוא לאהבת ה'?" למדנו את דברי "ספר החינוך"¹ שהדרך לכך היא על ידי התבוננות בתורה. בנוסף, עמדנו על דברי הרמב"ם האומר² שאדם מגיע לאהבת הבורא מתוך התבוננותו בהתגלות הקב"ה, כאשר בכל המציאות של החכמה השוררת בעולם הוא רואה את הקב"ה. מתוך כך, למדנו את דברי הסמ"ג³ שכאשר האדם יתבונן בטובות שהקב"ה גמל עימו הוא יגיע לידי אהבתו.

דהיינו, אם נרצה לכלול: הקב"ה צמצם עבורנו את עצמותו באופן שאנחנו יכולים לפוגשו דרך המציאות – אם בתורה, אם בעולם, ואם בעצמינו. בזה יש צד של שוויון-מה המאפשר התקרבות, אהבה ודבקות, כלשון המהר"ל⁴.

במילים אחרות: ניתן להגיע לאהבת הקב"ה על ידי התבוננות בהתגלות הקב"ה בעולם, בתורה ובעצמנו.

"אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי"

מגילת "שיר השירים" מבטאת את האהבה שבין רבש"ע לבין עם ישראל. רש"י כתב בהקדמתו הנפלאה ל"שיר השירים": "שלמה המלך יסד הספר הזה ברוח הקודש בלשון אישה צרורה משתוקקת על בעלה, מזכרת אהבת נעוריה אליו, הכוונה כמובן לעם ישראל, "אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסד נעוריה אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה".

"וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קְדָשִׁים"

המשנה במסכת ידיים⁵ מביאה את דברי רבי עקיבא: "שארין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים".

ר' בנימין מנשה לוי⁶ מספר על טיול שטייל עם מרן הרב קוק זצ"ל בעת כהונתו כרבה של בוויסק. בעודם מטיילים מחוץ לעיר עסקו בדיבור על "שיר השירים", ומפי הרב קוק נשמעו דברים נפלאים. ר' בנימין מנשה התפעל כל כך, ומיד הלך הרב וכתב את הדברים. זוהי ההקדמה המופלאה ל"שיר השירים" הנמצאת בסידור "עולת ראייה"⁷. בהקדמה זו מבאר הרב קוק את דברי רבי עקיבא הנזכרים: "יש אהבה לשם ה' יתברך שהיא מצד הבריאה והודה" – כעין דברי

כל העולם
הוא כלי
לתת לנפש
להתגלות,
בעוד
הכיסופים
עצמם
נמצאים
בתוכנו
פנימה

⁵ פרק ה, משנה ג

⁶ מתלמידי הראי"ה קוק זצ"ל, אשר רבות מאגרות הראי"ה מופנות אליו

⁷ חלק ב, עמוד ג

¹ מצווה תיה

² הלכות יסודי התורה, פרק ב, הלכה ב

³ מצווה ג

⁴ נתיבות עולם, תחילת נתיב אהבת השם

של כל אחד ואחד מאיתנו ושל כל יהודי היא שכינה. יהודי נושא בתוכו נשמה אלוקית, "חֶלֶק אֶלֹהִים מִמְעַל"¹¹, וכלשון הזוהר הקדוש¹²: "ויפח באפיו נשמת חיים"¹³ – מאן דנפח מתוכיה נפח, הקב"ה כביכול נפח מנשמתו בכל אחד ואחד מאיתנו. מכוחה נובעת אהבת ה' הנמצאת באומה הקדוש הזו, "שכל תולדתה מלאה רישומי אהבת נפש לצור מעוזה", האהבה הפנימית והסוערת המצויה בלב כל אחד ואחד מישראל, ובאה לידי ביטוי ב"שיר השירים".

"מתי יבוא לידי ואקיימנו?"

מיהו זה שביטא את האהבה הגדולה הזו ואמר את המשנה שהזכרנו? מי עמד על הרעיון הגדול, המדגיש את מקומה של האהבה הנולדת מהכיסופים הפנימיים לעומת זו הבאה מתוך ההתבוננות בעולם? הלוא זהו רבי עקיבא, התנא הא-לקי, מעמיד תורה שבעל פה!¹⁴ רבי עקיבא הוא זה שכאשר סרקו את בשרו במסרקות של ברזל אמר: "ואהבת את ה' אלקיך", וכאשר נשאל על ידי תלמידיו: "עד כאן?" ענה להם: "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' – אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבוא לידי ואקיימנו! ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?!" ומתוך כך האריך ב"אחד" עד שיצאה נשמתו.¹⁵ רק אדם שכזה יכול לומר ש"אין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים!" רבי עקיבא חי באהבה עצומה לרבש"ע, אהבה גדולה הנוערת בתוך נשמתו. הוא גם אהב את

הרמב"ם, שכאשר מתבוננים בבריאה בהודיה וביופייה מתמלאים באהבת ה', ומצד "חסד ד' המלא עולם וטובו על בריותיו" – היינו כדברי הסמ"ג, שכאשר רואים את חסד ה' עלינו מתמלאת הנפש באהבתו. זהו הסוג האחד של אהבה: אהבה מצד הבריאה, מצד המציאות, מצד העולם.

"ויש אהבה כזאת שהיא מורגשת בנפש מצד עצם מעלת הנפש לאהוב את הטוב הגמור" – זהו סוג שני של אהבה, אהבה הבאה מהחלק הפנימי שלנו, מנשמתנו, כפי שיתבאר. "ואהבה זאת היא עיקר האהבה, ויקרה מכל האהבה הנקלטת מבחינת המציאות". כל "שיר השירים", ממשיך הרב, מבטא את אהבה גדולה זו.

אם כן, הרב זצ"ל פירש את דברי רבי עקיבא שבמשנה באופן הזה: "לא היה העולם כולו כדאי" – זוהי אהבת ה' הבאה מצד העולם הסובב – כדברי הרמב"ם והסמ"ג – ולעומתה ישנה אהבה עליונה יותר, כעין "שיר השירים", המבטא את האהבה הפנימית, אהבת הטוב הגמור, הלוא הוא רבש"ע, "טוב ה' לכל"⁸.

"אלה הגעגועים הרבים הפרטיים הנישאים שבשיר השירים" – ב"שיר השירים" אנו רואים געגועים הכתובים בלשון פרטית של אהבה, אולם "המה רשמים של האוצר הגנוז בנפש כלל האומה" – באמת הם מבטאים את הנמצא בנפש כלל האומה.

לכלל האומה ישנה נשמה קדושה, המכונה: "שכינה", והיא "כנסת ישראל"⁹, המכנסת את כלל נשמות ישראל.¹⁰ היינו שפנימיותו

¹¹ איוב פרק לא, פסוק ב. עי' תניא ליקוטי אמרים פרק ב,

ובמקורות שצוינו בביאור חסידות מבוארת הע' 3

¹² מובא בתניא שם, עי' בעיונים שבביאור חסידות מבוארת אות

לה. ע"ע נפש החיים שער א, פרק טו

¹³ בראשית פרק ב, פסוק ז

¹⁴ עי' סנהדרין דף פו, עמוד א: "דאמר רבי יוחנן: סתם מתניתא

- רבי מאיר, סתם תוספתא - רבי נחמיה, סתם ספרא - רבי

יהודה, סתם ספרי - רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא

(רש"י: ממה שלמדו מרבי עקיבא אמרום)". עי' שיחות הרצי"ה

לל"ג בעומר סדרה א פסקה 1

¹⁵ ברכות דף סא, עמוד ב

⁸ תהלים פרק קמה, פסוק ט

⁹ עי' אור החיים דברים פרק כב, פסוק יג. ע"ע שיחות הרצי"ה

לפרשת בא סדרה א, פסקה 3; לפרשת כי תשא סדרה א פסקה

5; לפרשת ראה סדרה ב, פסקה 5; ועוד, ובמקורות שצוינו

בשיחות הרצי"ה נצבים-וילך סדרה א פסקה 3 הע' 13

¹⁰ עי' נפש החיים שער ב, פרק יז

צווינו להביא אהבה מעבר לים? התורה הקדושה ציוותה אותנו על אהבת ה', "וְאֶהְבֶּתְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נְפִשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ"²⁰, כי זה נמצא בנו! ממשיך ה"שפת אמת": "שמזה", מעצם הציווי, "נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב לה' יתברך בכל לבו ונפשו, ורק שנטמן בעומק הלב", אהבה זו נסתרת, פנימית, נשמטית. "שעל ידי שמשים האדם זה לליבו תמיד ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו", ועושה כדברי ה"שיח יצחק"²¹ שהבאנו בעבר ביחס לכוונה בקריאת "ואהבת", "נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו" – הקדושה נמצאת בו, האהבה נמצאת בו.

היכן שורה אהבה זו? בבית המדרש, בסוגיות הש"ס – כדברי ה"שפת אמת": "ועל זה נאמר: 'חיי עולם נטע בתוכנו'²²". מה פירוש "חיי עולם נטע בתוכנו"? מבאר הטור²³: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" – זו תורה שבכתב, "וחיי עולם נטע בתוכנו" – זו תורה שבעל פה, כפי שכותב הראי"ה קוק ב"אורות התורה"²⁴ שתורה שבעל פה היא נשמת האומה.

דברי ה"שפת אמת" חוברים אל דברי הראי"ה קוק. אהבה פנימית זו היא בנפשנו פנימה, היא בנשמתנו, והיא היא התורה, וכפי שכתבו הראשונים²⁵ וה"ביאור הלכה"²⁶ שאסור לאדם להשיח דעתו מאהבת הבורא.

סוף דבר: יש אהבה שהיא כעין כלי, הנובעת מכך שמתבוננים ורואים את יד ה'

האומה הישראלית באהבה גדולה, המחוברת למושג "כנסת ישראל", ועל כן נשא את כליו של בר כוכבא¹⁶. "שיר השירים" מבטא את האהבה הפנימית של האומה, שרבי עקיבא מוסר את נפשו עליה בגדלות-רוח. לכן, הוא זה המסוגל לומר "שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל".

אם כן, מחדש הרב זצ"ל שאהבה פנימית זו גדולה יותר. אהבת ה' באופן שהובאה בראשונים – אהבת ה' הנובעת מתוך התבוננות במציאות, היא קודש, אך היא רק בגדר הכשר לאהבה הפנימית הטבעית המצויה בקרבו כל אחד ואחד מאיתנו, שהיא עצם האהבה, והיא קודש קודשים. אם כן, התשובה לשאלה שפתחנו בה: "הכיצד ניתן לצוות על אהבה?" היא שמטרתו של ציווי זה היא רק לגלות את האהבה המצויה כבר בקרבנו מעצם היותנו יהודים.¹⁷ זהו סודה של כנסת ישראל¹⁸, זהו סודו של "שיר השירים". לכך רמוז רש"י הקדוש בהקדמתו הנפלאה שקראנו רק את חלקה.

גם ה"שפת אמת" שואל במספר מקומות שאלה גדולה זו. אחד מהם הוא בדבריו לפרשת ואתחנן¹⁹ שם הוא שואל: "איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם?", שהלוא לאהוב הוא טבע, ובפשטות יש אדם האוהב ויש שאינו, ולא שייך לצוות על כך. עונה ה"שפת אמת": "והאמת כי הקושייה היא עצמה התירוץ". כלומר, אם מצווים אותנו סימן שהאהבה קיימת בנו, שהרי כיצד ייתכן לצוות להביא אהבה ממקום אחר? וכי

²⁰ ברים, פרק ו, פסוק ה
²¹ בסידור הגר"א "אישי ישראל", עמוד 151-150 (במהדורת זונדל-ברמן), על קריאת שמע ד"ה ואהבת, בשם רבי מנשה מאיליא, תלמיד הגר"א ובעל "אלפי מנשה". הובא בשיחה רמט.
²² מתוך ברכות התורה
²³ אורח חיים, סימן קלט; שולחן ערוך שם, סעיף י
²⁴ פרק א, סעיף ב-ג
²⁵ ספר החינוך בהקדמתו
²⁶ סימן א, סעיף א, ד"ה הוא

¹⁶ רמב"ם הלכות מלכים, פרק יא, הלכה ג. על שיחות הרצי"ה ל"ג בעומר סדרה א, פסקה 2
¹⁷ עי אורות, זרעונים, פרק א: צמאון לא-ל חי
¹⁸ על אורות ישראל, פרק א סעיף ג
¹⁹ שנת תרל"ד, ד"ה קושית

שבמציאות, ומטרתה לחשוף את זו שבתוכנו באמת, את אהבתנו הפנימית.

”מה אָשִׁיב לָהּ?”

אם נתרגם את זה למונחים שכבר השתמשנו בהם: אהבה היא התמסרות, היא נתינה, היא רצון שהנאהב יקבל. ככל שאוהבים יותר רוצים לתת ולהביא אל הקשר הזה יותר מעצמינו. זוהי אהבה, זהו הקשר שבינינו לבין רבש"ע – אנו אוהבים אותו והוא אוהב אותנו. כפי שכבר אמרנו, היודע את סוד האהבה – חיו מאושרים, הן במישור האלקי והן במישור החיים הפרטי כלפי ביתו וילדיו, שהלוא כל האהבות שבעולם יונקות מן האהבה הבסיסית, שהיא האהבה ההדדית שבין הקב"ה וישראל. על כן, ”אין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים”, המבטא את אהבה זו, ”שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש הקודשים”.

